

ETNIČNI DEJAVNIK KONFLIKTNOSTI DRŽAVNIH TERITORIALNIH MEJA V VMESNI EVROPI

ETHNIC FACTOR IN CONFLICTNESS OF STATE TERRITORIAL BOUNDARIES IN EUROPE IN BETWEEN

The article is based upon a doctoral thesis under the title »State territorial boundaries as politico-geographical factors of stability of East and Southeast Europe«, that the author defended in June last year. Conflictness of state territorial boundaries (STB) in Europe in Between is a theoretical-empirical construct that had been taken under research. The model can include uncouncted factors/variables. Among them, also the ethnic factor has been taken into consideration, starting from the hypotheses that geographical divergence between STB and the ethnic territorial boundary increases conflictness of STB in Europe in Between. The first part of the article deals with the ethnic composition in the space and time perspective.

The second part presents a position and »behaviour« of ethnic factor/variable in the model submitted to testing and measurement with methods of quantitative analysis. The ethnic factor in Europe in Between is »autochthonous«, but it is not always the case with its ethnic composition in the region. The proper problem lies in a fact that it is gripped by power of other independent variables, especially these through which geopolitical and geostrategical interests and demands of outer territorial actors have been exercised. In this sense the research model of conflictness of STB, including ethnic composition factor is useful, but its further testing and completion are welcomed.

Keywords: conflictness STB, ethnic factor/variable, Europe in Between, ethnic minority/majority, empirical model

Konfliktnost državnih teritorialnih meja (DTM) v Vmesni Evropi je teoretično-empirični konstrukt, ki ga je treba raziskovati. Raziskovalni model lahko vključuje nešteto dejavnikov/spremenljivk. Med njimi je etnični dejavnik, ki ga v prispevku obravnavam v kontekstu hipoteze, da neusklajenost DTM z etničnimi teritorialnimi mejami povečuje konfliktnost DTM v Vmesni Evropi. V prvem delu je obravnavana etnična kompozicija na osnovni deskriptivni in statistični ravni, umeščena v prostorski in časovni okvir. V drugem delu pa je kratko predstavljen položaj in »obnašanje« etničnega dejavnika/spremenljivke v procesu testiranja empiričnega modela raziskave in merjenja s statističnimi metodami. Etnični dejavnik v Vmesni Evropi je »avtohton«, vendar etnična kompozicija to ni. Pravi problem je v »vpetosti« dejavnika v vplive drugih dejavnikov, zlasti tistih, skozi katere se izražajo geopolitični in geostrateški interesi in zahteve zunanjih teritorialnih akterjev. V tem smislu je ponujen model za raziskovanje konfliktnosti DTM, vključujoč spremenljivko etnična usklajenost, uporaben, zaželeno je njegovo nadaljnje testiranje in dograjevanje.

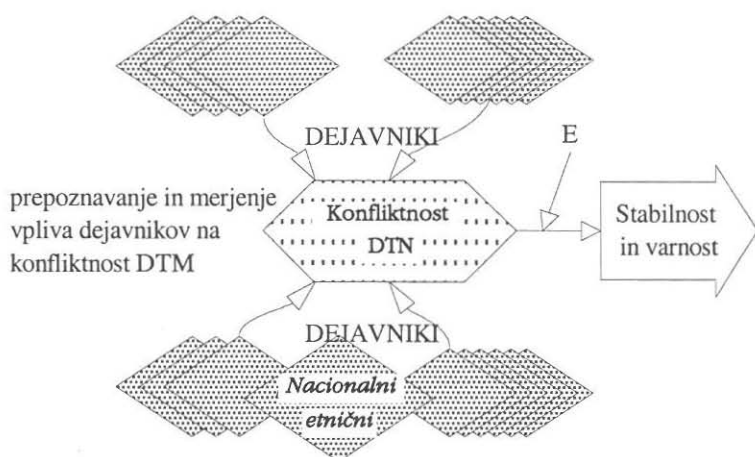
Ključne besede: konfliktnost DTM, etnični dejavnik/spremenljivka, Vmesna Evropa, etnična manjšina, empirični model

UVOD

Konstrukcija teoretičnega pojma konfliktnost državnih teritorialnih meja¹ in teoretično-empiričnega modela za njeno raziskovanje je pomenilo nalogo poseči globoko v njeno ozadje ter poiskati in raziskati dejavnike, ki vsak zase in vsi skupaj ter z medsebojnimi razmerji narekujejo, opredeljujejo, oblikujejo, pogojujejo, vplivajo nanjo in jo pojasnjujejo, ali povedano v bolj empiričnem jeziku, utegnejo imeti kako pojasnjevalno moč.² Mednje sem uvrstil tudi (ne)usklajenost državnih teritorialnih meja z etničnimi teritorialnimi mejami.

V tem prispevku bom v možnem obsegu predstavil etnični dejavnik konfliktnosti DTM in poudaril njegovo lastno dinamiko v prostoru in času, odnose, v katere stopa s konfliktnostjo DTM (odvisno spremenljivko) ter odnose, v katere stopa z drugimi dejavniki konfliktnosti (neodvisnimi spremenljivkami) v empiričnem modelu (Prikaz 1).

Prikaz 1: Izhodiščna shema modela proučevanja konfliktnosti DTM

* * *

¹ Zaradi ekonomičnosti prostora bom v nadaljevanju uporabljal bodisi samo konfliktnost bodisi konfliktnost DTM.

² Disertacijo z naslovom »Državne teritorialne meje kot političnogeografski dejavniki stabilnosti vzhodne in jugovzhodne Evrope« sem pripravil ob mentorstvu dr. Milana Bufona, komentorstvu prof. dr. Vladimirja Klemenčiča in velikanski pomoči prof. dr. Anuške Ferligoj s FDV, ter jo junija 2002 uspešno zagovarjal na Oddelku za geografijo FF v Ljubljani.

Ker pripadam politični geografiji in obramboslovju, bom oba družbeno relevantna pojava umeščal v relativni, to je teritorializirani prostor.³

Raziskoval sem na vzorcu 54 državnih teritorialnih meja v regiji, ki jih imajo z evropskimi državami Rusija, Ukrajina, Belorusija, Estonija, Latvija, Litva, Poljska, Češka, Slovaška, Madžarska, Romunija, Moldavija, Slovenija, Hrvaška, ZR Jugoslavija, Bosna in Hercegovina, Makedonija, Bolgarija, Grčija in Turčija.⁴ Tako sem območje rabil hkrati kot raziskovalni in raziskovani teritorialni vzorec.

Območje zavzema približno 2/3 kopenske površine Evrope in vsebuje 2/3 DTM tako po številu kot skupni dolžini. Gre za območje, kjer je do leta 1914 vladal »koncert štirih evropskih imperijev« - Nemčija, Rusija, Avstro-Ogrska in Osmanska Turčija, kjer so bile oblikovane njihove vojaške marke in vojaške meje (vojne krajin, *frontierji*); kjer so po prvi svetovni vojni ustanovili Vmesno Evropo, po drugi svetovni vojni pa »železno zaveso« med dvema ideološkima in varnostnima sistemoma; kjer poteka »mejna črta med Vzhodom in Zahodom, kar je nekoč Kjellen poimenoval 'velika kulturna razmejitev'« (*Tunander 1997, 20*), kjer je proti koncu 20. stoletja oznanjena črta prihodnjih medcivilizacijskih spopadov; ki ga na zahodu označuje šengenska meja »prve« Evrope ali »evropske trdnjave«, nekje skozenj pa se obeta nova meja Evropske unije in nova meja zveze NATO proti »ostanku« Evrope; kjer postavljajo nove regionalne in subregionalne meje in oblikujejo nove državne meje; kjer so države v igrah velikih sil obsojene na lastno šibkost; kjer se iščejo nove razmejitve med »nami« in »drugimi« in, nenazadnje, kjer je znova identificirana evrazijska geostrateška prelomnica (*faultline*).

Območje sem zaradi geopolitičnih in geostrateških značilnosti poimenoval Vmesna Evropa (orig. nem. *Zwischeneuropa*), in ga pišem z velikimi začetnicami.

Nastanek Vmesne Evrope z ustanovitvijo vrste nacionalnih držav ter z njo geopolitično in geostrateško cepitev Evrope na zahodno in vzhodno, je Kennedy (1987) umestil v kontekst dveh ključnih razvojnih okoliščin:

- prve faze zloma »koncerta štirih evropskih sil«⁵ z nastopanjem dveh supersil⁶ (evropske ZSSR in zunajevropskih ZDA), ko je bilo zaradi strateškega

* * *

³ O »absolutnem« in »relativnem« prostoru v Bufon (1999); Gottman, J. (1973): *The Significant of Territory*. University Press of Virginia, Charlottesville; Sonnenfeld (1976): *Geography, perception, and the behavioral environment*. Man, Space, and Environment, New York.

⁴ V okvir raziskovanja bi spadali tudi nekdanja Vzhodna Nemčija ter zahodna Avstrija, vendar za sestavino vzorca z izjemo Turčije in Rusije upoštevam države. Vzorec ne vključuje kavkaških držav.

⁵ Analitiki uporabljajo oznako »srednje sile« kot sinonim za evropske »velike sile« (Nemčija, Avstro-Ogrska, Rusija do nastanka ZSSR, Turčija in tudi Velika Britanija, Francija in Italija), ki so obvladovale evropski prostor od leta 1815 do prevlade dveh supersil ZSSR in ZDA (Več v: Kennedy 1987, 143–343).

⁶ Druga faza zloma se po Kennedyju zgodi po drugi svetovni vojni z ustanovitvijo zveze NATO in sueški krizi leta 1956 ter z vstopom ZDA v vietnamsko vojno, ko sta postali poraženki druge svetovne vojne tudi Francija in Velika Britanija.

zavarovanja Zahoda pred nevarnostjo z Vzhoda (*Mackinder 1919*) oblikovano evrazijsko geostrateško mejišče⁷ (*frontier, cordon sanitaire*) ali Vmesna Evropa.

- uresničitve zamisli narodov v dotedanji »medimperialni« Srednji Evropi o lastni teritorialni državi, samostojni ali združeni v federalno državo. Tako naj bi bila ideja o nacionalni državi od vestfalskega miru 1648 in francoske revolucije preko vztrajnega »trušča nacionalističnih zahtev 19. stoletja« (*Gooch 1920; 5–6*) končno dozorelo gonilo državnosti tudi na evropskem vzhodu.

Nacionalizem je »izrazito evropski pojem« (*Bufon 1997, 98*), vendar sta oblika in intenzivnost preobrazbe naroda v nacijo v Evropi različni. Smith opaža dihotomijo med zahodnoevropskim *teritorialnim* nacionalizmom in vzhodnoevropskim *etničnim* nacionalizmom, ki je bolj kot k državi usmerjen v »rodovnik [*genealogy*] njegovih pripadnikov, kakorkoli fiktivno, na popularno mobilizacijo 'ljudstva', na lastno zgodovino in običaje ter na domačo kulturo«. Razvoj nacije v zahodni Evropi je potekal drugače in hitreje kot na evropskem vzhodu, ker zahodnoevropske države niso konstituirali nacionalnost, jeziki, kultura, gospodarska infrastruktura, niti kaj drugega, temveč je to bila predvsem geopolitika⁸ kot oblikovalni vzgon države, ki se je kazala kot prazno »vsebovališče« (*container*) ali »prazen prostor, omejen s perimetri teritorialnih meja«, »konstituens države«, ki ga je bilo treba šele napolniti z nacijo (*Smith v: Brown 1993, 28–37, tudi Taylor 1994 in 1995*).⁹ Tak program oblikovanja nacije ni bil lahek, vendar so bile zahodnoevropske monarhije »politično, vojaško, gospodarsko in kulturno dovolj močne in sposobne spraviti različne etnične skupine v odvisne dele svojih kraljevin, jih asimilirati ter brisati njihove jezike in kulture« (*Roskin 1997, 10*).

Geografsko sovpadanje meja naroda in države oziroma »nacionalno definirane kulturne skupnosti in politične suverenosti« (*Anderson, J. 1995, 71*), je obveljalo kot ključni kriterij za »dobro« državno mejo tudi v teorijah in konceptih stabilnosti in varnosti.

* * *

⁷ Pojem mejišče sem uporabil za prevod ang. pojma *frontier*, vendar ne v pomenu sinonima za mejo v sodobnem pomenu mejne črte, temveč dinamične meje, pasovnega območja različne širine, v katerega lahko vdirajo tudi različne suverenosti (*Pavič 1973, 117*) in se v območju mejišča praviloma izmenjujejo. Običajni izrazi za takšne »posredne« suverenosti so »cona vpliva«, »interesno območje«, protektorat idr..

⁸ Četudi je s tem imenom še ni bilo.

⁹ Po združitvi Italije je menda Massimo d'Azeglio na prvem zasedanju italijanskega parlamenta rekel: »Naredili smo Italijo, zdaj moramo narediti še Italijane«, petdeset let kasneje pa je bil Poljak Pilsudski še natančnejši: »Država naredi nacijo, ne nacija države.«

Kakorkoli, nobena država v Vmesni Evropi ni postala nacionalna po tem kriteriju, kar pa zaradi teritorialne distribucije narodov tudi ni mogoče. Nasprotno, zaradi teritorialne prepletenosti in števila narodov so v njej nastale »male, polietnične države v prostoru nekdanjih polietničnih imperijev« (Kocsis 1992). »Na drugi strani meje«, v nacionalnih državah drugih narodov, so ostale »dislocirane« etnične skupnosti, manjšine, narodnosti, etnične skupine in druge kategorije. Zato so analitiki označili DTM kot ograje (namišljene ali fizične), na katere so začasno odložena vprašanja vojne in miru, življenja in smrti nacij (Bowman 1928, 31), pred tem pa nekoliko bolj filozofsko zapisal: »Nacionalne in plemenske ambicije in živalstva se bodo nadaljevali do konca časa« (Ibid. 4).

*

Glede na to, da so z rešitvami 1918–1925 ustvarili več problemov, kot so jih želeli rešiti, so poskušali položaj etničnih manjšin zaščititi: 1) s sporazumi med zahodnimi silami in državami Vmesne Evrope (Finska, Estonija, Latvija, Litva, Albanija in Poljska za Zgornjo Šlezijo), in 2) z ustavnimi odredbami in specialnimi deklaracijami ali sporazumi (Poljska, Češkoslovaška, Madžarska, Romunija, Avstrija, Jugoslavija, Bolgarija, Grčija in Turčija).

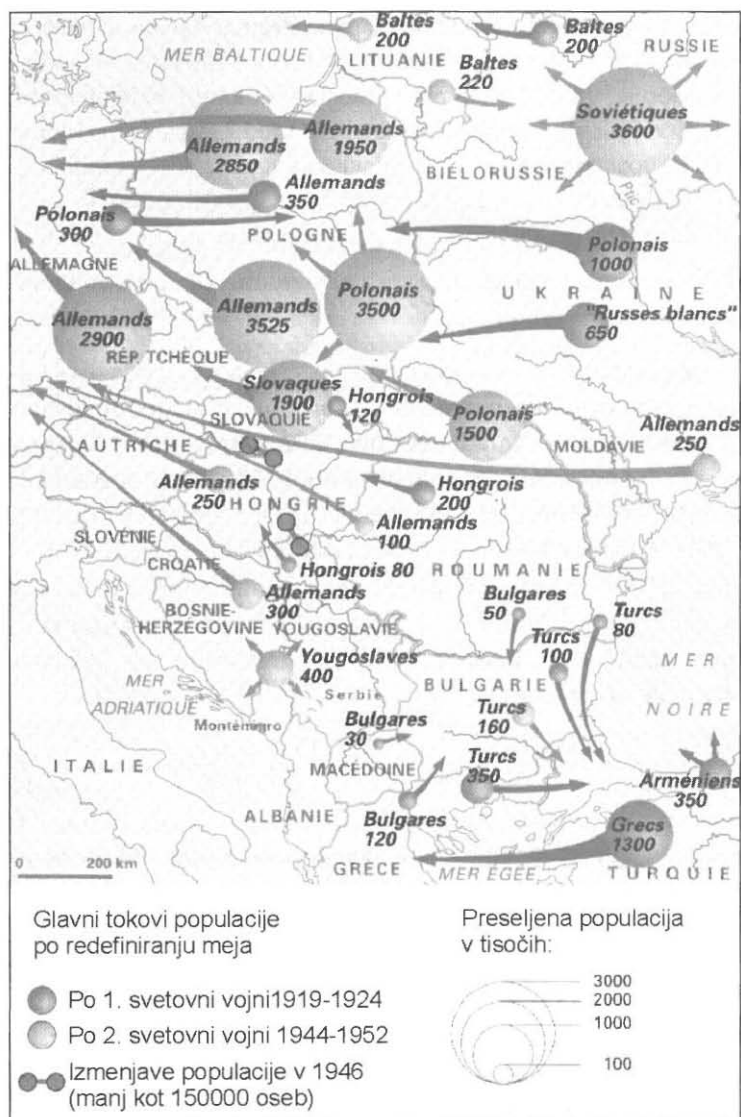
Ker so pogodbe pripravljale zmagovalke vojne v skladu z njihovimi strateškimi ekonomskimi interesi in po vzoru »talilnega lonca« ameriške družbe, so bile le-te bolj »oblika povečevanja kot zmanjševanja različnosti med ljudmi konkretne države« (Bowman 1928, 29). Obenem so države skušale vsaka na svoj način ustvarjati večine »matičnega« naroda na manjšinskih območjih etnij ali »etnikumov«. ¹⁰ »Etnično čiščenje«, nasilna asimilacija, množično zunanje in notranje preseljevanje in razseljevanje ter genocid so postali normalna praksa. Leta 1923 so Grčija in Turčija ter Grčija in Bolgarija preizkusile sporazumno izmenjavo etničnih skupin zlasti iz grške Trakije. ¹¹ Med leti 1918 in 1926 je bilo v okviru nacionalne »konsolidacije« držav v Vmesni Evropi preseljenih več kot pet milijonov ljudi, po drugi svetovni vojni pa štiiindvajset milijonov, ¹² kar naj bi »rešilo marsikateri potencialni teritorialni spor« (Hoffman 1990, 563).

¹⁰ Etnije so objektivne družbene in kulturne formacije, ki jih sestavljajo pripadniki istega etničnega izvora, jezika, historičnega izročila in ki v kontinuirani obliki zasedajo neko ozemlje; pripadnike take družbene formacije, ki to naseljitveno ozemlje zapustijo zaradi selitve, a ohranjajo prvotno etnično identiteto, tudi smemo prištevati k skupnemu etnosu. Isto Pavić poimenuje *etnikum*, ki ga definira kot »enotnost prebivalstva in teritorija, ... enotnost in identifikacijo relativno številnega in kompaktnega večinskega etnično istovetnega prebivalstva z močno identiteto in individualnostjo, tesno in trajno povezanega, ukoreninjenega in identificiranega z lastnim teritorijem, ki ga čuti kot svoj življenjski temelj in prostor ter prav na tem teritoriju svoj obstoj doživlja kot najgloblji izraz svoje identitete in najzanesljivejšo garancijo potrjevanja v zgodovini svojega obstoja in razvoja« (Pavić 1990, 109, op. 4.).

¹¹ Grško-bolgarska konvencija o »prostovoljni izmenjavi prebivalstva« (27. 11. 1919) in Grško-turška konvencija o obvezni izmenjavi prebivalstva, (30. 01. 1923).

¹² V nekaterih virih se omenja tudi številka 40 milijonov.

Prikaz 2: Prilagajanje narodne/etnične usklajenosti DTM s preselitvami narodov po I. in II. svetovni vojni

¹³ Če je združena Nemčija z 81 milijoni prebivalcev postala »zelo pomemben dejavnik stabilnosti in razvoja v Evropi in igra ključno vlogo v evropski integraciji...menimo, da se bo isto zgodilo z Albanci na Balkanu« (Hasani 1997,19).

Kasneje, po preobrazbi »železne zaves« v »preprost seštevek nacionalnih segmentov« (*Foucher 1990, 1993*) se je preteklost polastila sedanjosti in prihodnosti. Vzhodna Evropa se ob vstopu v 21. stoletje vrača v 19. stoletje ideologije nacionalnih držav (*Rupnik 1994*). Nacionalna združitev Nemcev je sprožila plaz zahtev po novih nacionalnih državah in hkrati vzvalovila vprašanja »Velikih«: Albanije, Srbije, Makedonije, Madžarske, pri čemer se nekateri sklicujejo na primer Nemčije.¹³ Mednacionalne napetosti so prispele med temeljne probleme legitimnosti državnih teritorialnih meja in zagotavljanja teritorialne stabilnosti. Nacionalizem kot vzvod državotvornosti se je okrepil in se pri oblikovanju političnogeografske podobe sveta postavil ob bok gospodarskim in mednarodno-političnim dejavnikom.

*

Če pod pojmom nacije razumemo skupnost ljudi, ki se je izoblikovala do stopnje nacionalne države, potem lahko nacionalno (narodno, etnično) manjšino razumemo kot skupnost ljudi, ki je zaradi zgodovinskih tokov – migracij, sprememb teritorialnih meja, učinkov imperialnih struktur, geografskih dejavnikov, načina odločanja o mejah idr. – koncentrirana, grupirana ali raztresena, ki govori materin jezik, drugačen od tistega, ki ga govori večina v državi; njeni člani se identificirajo kot manjšina, če niso izbrali poti asimilacije v dominantno kulturo kot državljani države, v kateri živijo. Lahko so kompaktno inlocirane v teritorialni kontinuiteti z državo »matičnega« naroda, lahko so umeščene kot enklave, izmeščene kot eksklave ali razpršene.

V populaciji Vmesne Evrope je bilo leta 1935 13 odstotkov dislociranih etničnih manjšin, leta 1985 pa le še okrog 5 odstotkov. Leta 1990 je njihov delež padel na samo 4,5 odstotka (*Foucher 1993, 60*).¹⁴ Danes je v Evropi okrog 110 narodov (*nations*) »četrtga sveta«,¹⁵ ki vztrajajo kot »posebne politične kulture« znotraj državnih meja in si prizadevajo doseči določeno stopnjo teritorialne suverenosti (*Griggs in Hocknell, 1995, 1995a; Nietschmann, 1994*). V Evropi je več kot 60 različnih etničnih skupin oziroma narodov, kar pomeni, da ima več kot 50 odstotkov etničnih formacij tudi lastno državo. Kljub temu je »30 narodov brez države« in »še približno 140 manjšinskih situacij ter približno 55 različnih manjšin; od teh je nekaj manj kot polovica nacionalnih manjšin, nekaj več kot polovica pa tako imenovanih »internih« manjšin brez matične države« (*Bufon 1997, 99–106*).

* * *

¹⁴ Izključujoč Rome, za katere se smatra, da ne oblikujejo alogene etnične skupine.

¹⁵ S tem pojmom Griggs in Hocknell ter Nietschmann splošno označujejo »tisoče samo-definirajočih se narodov, regij in tudi mestnih držav s teritorialnimi pričakovanji«, ki znotraj obstoječih držav vzdržujejo zahteve po različnih ravneh in tipih samoopredelitve ter teritorialne suverenosti ali avtonomije.

¹⁶ Etnične skupine Muslimanov takrat niso poznali.

»Še vedno mnogi narodi in njihove pravice niso priznane ali so ogrožene« (*Pavič 1990a*, 99). Kuriozitetno ali ne, devetnajstim nekdanjim evropskim »narodom četrtega sveta«, ki so dosegli neodvisnost v 20. stoletju, je v preteklosti vladalo skupaj 99 »tujih« oblasti, od teh enajstim v Vmesni Evropi kar 66.

*

Vmesna Evropa je bila oblikovana iz nacionalnih državnosti številčno prevladujočih slovanskih ljudstev *zahodne* skupine (Poljaki, Čehi, Slovaki in Lužiški Srbi), *vzhodne* skupine Ruteni, Belorusi, Ukrajinci in Rusi), *južnoslovanske skupine* (Bolgari, Hrvati, Makedonci, Slovenci, Srbi in Črnogorci)¹⁶ ter neslovanskih ljudstev: Romunov, Madžarov, Albancev, Litvancev, Latvijcev, Estoncev, Fincev in Grkov. V regiji so še velike skupine drugih ljudstev, ki jih je zaradi razpršenosti težko ali nemogoče teritorialno opredeliti in niso razvijala lastnih nacionalnih držav: Židje, Romi, Vlahi, Tatari idr ...¹⁷

Tudi ob koncu preteklega stoletja so nove države nastale v glavnem na podlagi enonacionalne filozofije, vendar nobena med njimi ni ostala brez etničnih manjšin. Opazni sta dve navidez nasprotni tendenci: 1) na eni strani pravica večine do države ponovno zmanjšuje pravico manjšine do domovine in 2) v delu držav, znanih po trdem kursu do manjšinskih korpusov, so se pojavile korekcije statističnega deleža manjšin. Morda so to le znamenja razvoja modela »etnične demokracije« (*Smootha 2001*) ali kvečjemu »nove demokracije pod centraliziranimi oblastmi v sistemu «članic EU 'prvega' in 'drugega razreda'« (*Staun in Dahlsson 2003*).

V nadaljevanju o stanju in spremembah dislociranosti narodov glede na nacionalno »matične« države.

Kljub težavam glede zanesljivosti in natančnosti podatkov ter pomanjkanju nekaterih, nam prikaz 3 kaže dinamično spreminjanje razmerij med »matičnimi« in manjšinskimi narodi v letih 1918/1931, 1980 in 1991/2002.

* * *

¹⁷ Uresničevanje ideje narodne države na Balkanu pod Osmanskim imperijem se je vendarle začelo hkrati z nacionalizacijo države v Evropi; Turki Črne Gore niso zasedli, Grčija vstopa v mednarodni sistem leta 1830, Srbija in Romunija dosežeta avtonomijo leta 1815, v mednarodni sistem pa vstopita leta 1878, vanj leta 1908 vstopa tudi Bolgarija. Sem je treba šteti tudi Madžarsko. Balkanske države so stopile v Balkanske vojne 1912–1913 z že izoblikovanimi lastnimi državnostmi in geopolitikami. V tem kontekstu so zahodne evropske sile na zahtevo Avstrije (od leta 1878 že upravljala Bosno in Hercegovino) in Italije ustanovile še Albanijo. Poljska, Češkoslovaška, Finska in baltiške države so bile ustanovljene šele po prvi svetovni vojni, ko sta bili tudi teritorialno razširjeni Kraljevina SHS in Romunija.

Prikaz 3: Deleži »matičnih« narodov v državah in nekaterih državnih teritorialnih enotah 1918/1931, 1980 in 1991/2000*

	1918/31	1980	1991/93	1994/02
Grčija (Grki)		98	98	98,1
Poljska (Poljaki)		98,7	98,1	97,6
Albanija (Albanci)	90,4	97	98	95
Finska (Finci)	99,6	99,6	99,6	93
Slovenija (Slovenci)		90,5	87,8	91,1
Madžarska (Madžari)	89,6	96,6	97,3	89,9
Hrvatska (Hrvati)	68,1	75,1	78,1	89,6
Romunija ožja (Romuni)	91,6	96,7	89,4	89,5
Transilvanija (Romuni)	57,3	67		
Slovaška (Slovaki)	68,4	83	85,7	85,7
Bolgarija (Bolgari)	79,3	85,5	85,8	83,6
Litva (Litvanci)	80,1	72	76,5	83,5
Češka (Čehi)		95	81,3	81,2
Belorusija (Belorusi)		79,4	77,9	81,2
Ukrajina (Ukrajinci)		73,6	72,7	73
Makedonija (Makedonci)	61,6	57,6	64,6	66,5
Moldavija (Moldavci)**	63,9	64	64,5	64,5
Estonija (Estonci)	87,7	64,7	61,5	64,2
ZR Jugoslavija (Srbi)			62,3	62,6
Srbija (Srbi)	62,5	66,5	65,5	
Črna gora (Črnogorci)	75,8	71,9	66,4	
Kosovo (Albanci)	65,8	77,4	85,4	
Latvija (Latvijci)	73,4	53,7	52,5	58,5
Bosna in Hercegovina***	43,5	39,5	41,1	?

Danes imamo pet držav z več kot 90-odstotnim deležem »matičnega« naroda: Grčija (98,1), Poljska (97,6), Albanija (95,0),¹⁸ Finska (93,0), Slovenija (91,1).

Leta 1991 v tej skupini ni bilo Slovenije (87,8), bila pa je Madžarska (97,3). Delež »matičnega« ljudstva se je zmanjšal na Finskem (99,6), Poljskem (98,1) in v

* * *

* V koloni pet so podatki iz različnih uradnih in neuradnih virov, večinoma pa iz CIA World Factbook za leto 1998. (<http://www.cia.gov/cia/publications/factbook/index.html>).

** Moldavci ali Romuni

*** 1920 Srbi, 1980 in 1991 Muslimani.

¹⁸ Grški viri govorijo o 400.000, zunanji viri pa o 200 do 250.000 Grkih v Albaniji, makedonski viri govorijo o 60 do 100.000, zunanje ocene pa o okrog 15 do 30.000 Makedoncih in okrog 35.000 Vlahih v Albaniji.

Albaniji (98,0). V isto skupino sodi tudi srbska pokrajina Albancev Kosovo, ki sedaj po ocenah šteje do 98,5 odstotka Albancev, še leta 1999 pa bi bila razvrščena v drugo skupino (85,4). Vsekakor bi v Grčiji, članici EU, lahko pričakovali večjo demokratizacijo.¹⁹

Države z 80 do 90 odstotki »matičnega« naroda so Madžarska (89,9), Hrvatska (89,6),²⁰ Romunija (89,5), Slovaška (85,7), Bolgarija (83,6), Litva (83,5), Češka (81,3) in Belorusija (81,2). Leta 1991 sta bili v tej skupini še Slovenija (87,8) ter srbska pokrajina Albancev Kosovo (85,4). Delež »matičnega« naroda glede na desetletje poprej se je povečal na Hrvaškem (78,1), v Litvi (76,5) in Belorusiji (77,9), med tem ko se je v Bolgariji zmanjšal.²¹

V skupini držav z deležem »matičnega« naroda med 70 in 80 odstotki »matičnega« naroda je ostala Ukrajina (73,0), med tem ko so leta 1991 v to skupino spadale še Hrvatska (78,1), Litva (76,5) in Belorusija (77,9).

V skupini z deležem »matičnega« naroda pod 70 odstotki so države oziroma državne enote Makedonija (66,5), Moldavija (64,5), Estonija (64,2), ZR Jugoslavija (62,6) Srbija, Črna Gora in Latvija (58,5).

Rast deleža »matičnega« naroda med svetovnimi vojnama in do leta 1991 je bila najizrazitejša na Poljskem, v Albaniji, na Madžarskem, v Romuniji, na Češkoslovaškem, v Bolgariji ter Grčiji in na Finskem. Obratno pa je delež le-tega v baltičkih državah Latviji, Litvi in Estoniji izrazito padal, kar je posledica preseljevanja narodov v nekdanji Sovjetski zvezi in t. i. rusifikacije teh republik. Na drugi strani je do močne rasti deleža »matičnega« naroda v teh državah po letu 1991 prišlo zlasti zaradi postosamosvojitvene »protirusifikacije«. Denimo, v Latviji je 23-odstotni delež pripadnikov manjšin v letu 1935 narasel na 48 odstotkov do leta 1989, da bi se nato do leta 1994 zmanjšal na 45,8 odstotka²² in 41,6 odstotka v letu 1995.²³

* * *

¹⁹ Grčija je ena redkih držav, ki ni podpisala mednarodnega pakta o človekovih pravicah. Zunanje ocene govori, da je pod močnim helenizacijskim pritiskom v državi 250.000 Makedoncev, 150.000 Turkov, 200.000 Romov, 40.000 Vlahov in 200-500 Albancev. Tako bi delež teh etničnih skupin lahko znašal od 8 do 10 odstotkov prebivalstva (Po: Ortakovski 1997, 114).

²⁰ Popis leta 2001 je potrdil zmanjšanje deleža etničnih Srbov z 12,6 odstotka v letu 1991 na 4,4 odstotka ter, da je bilo med državljansko vojno 1991–1995 opravljeno »etnično čiščenje« oziroma razkroj srbskega etnikuma na Hrvaškem.

²¹ Po pregonu okrog 350.000 pripadnikov turške manjšine sredi 80. let se je med leti 1989–1991 vrnila približno polovica; večini niso dovolili vrnitve na stare domove, ampak so jih razpršili po državi.

²² Atlas Europe, Zagreb, leksikografski zavod Miroslav Krleža, str. 374.

²³ Janis Melderis »Analyses of Development of 'New Yugoslavia' in Context of of Multiethnic Society of Latvia«. Referat na drugi delavnici Skupine za upravljanje kriz v Jugovzhodni Evropi PzM Konzorcija, Reichenau, april, 2001.

Na Češkem je po čeških virih opazen nagel padec deleža Čehov v letu 1991 v primerjavi z letom 1980, kar je posledica nenadnega pojava narodnostno oza-veščenih Moravcev in Šlezijcev (Vaishar 23/92).

Bosna in Hercegovina velja za tronacionalno ali večetnično državo, ki je po popisu leta 1991 štela skupaj 97 odstotkov Muslimanov, Srbov in Hrvatov ter vsega 3 odstotke »manjšin«. Leta 1991 je bilo 240.000 ali dobrih 5 odstotkov Jugoslovanov in 130.000 ali 2,6 odstotka drugih. Po podatkih International Forum »Bosna« – Sarajevo je bilo v tej državi v letu 1998 40,7 odstotka Srbov, 18,9 odstotka Muslimanov in 27,5 odstotka Hrvatov (www.balkanpeace.org).

Na podlagi predstavljenega vzorca in navedenih podatkov lahko v Vmesni Evropi ugotovimo:

- 25 odstotkov ali 5 držav v Vmesni Evropi ima 91 in več odstotni delež »matičnega« naroda, od teh imajo le tri države manj kot 5-odstotni deleže etničnih manjšin;
- 40 odstotkov ali 8 držav ima 81 do 90-odstotni delež »matičnega« naroda;
- 5 odstotkov ali 1 država ima 73-odstotni delež »matičnega« naroda;
- 25 odstotkov ali 5 držav ima od 58,5 do 66,5-odstotni delež »matičnega« naroda;
- ena država je tronacionalna, brez značilnega deleža etničnih manjšin;
- ni enonacionalnih držav;
- v večini držav je prišlo do premikov »nazaj« k povečanemu in bolj izraženemu deležu etničnih manjšin;
- spreminjanje etnične strukture je potekalo nasilno in se je tudi obnovila;
- spori, konflikti in vojne imajo tudi etnična obeležja.

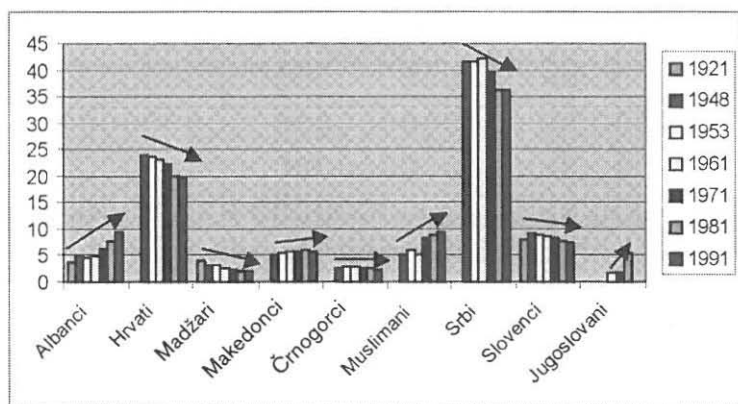
Tu nas izračuni opozarjajo na nevaren vidik uporabe relativnih števil. Zelo relativna je ugotovitev, da z varnostnega vidika 68,5 odstotka DTM po izsledkih ni bistveno obremenjenih z manjšinskimi vprašanji. Za števili so ljudje in etnije, števila pa so zavajajoča. Tako 600.000 Madžarov v Slovaški zavzema 10,7 odstotka deleža v prebivalstvu države, medtem ko 476.500 pripadnikov ruske etnične manjšine v Estoniji zavzema več kot 30 odstotkov prebivalstva te države. Ali, 1 odstotek prebivalstva Poljske predstavlja 390.000 Poljakov, 490.000 Ukrajincev, 100.000 Madžarov in hkrati le 16.000 Estoncev, 43.000 Hrvatov, 20.000 Slovencev in tudi toliko Makedoncev. Vse prebivalstvo Estonije predstavlja le 1 odstotek prebivalstva Rusije, medtem ko bi za 10 odstotkov prebivalcev Poljske štelo dvakratno prebivalstvo Slovenije. Prav tako bi bilo nevarno, neznanstveno in

nemoralno dejanje določati delež etnične manjšine, ki naj bi predstavljal »varnostni prag« za državo ali konfliktnost DTM.²⁴

*

Kako spremembe etnične kompozicije lahko v določenih notranjih in ustreznih mednarodnih odnosih vplivajo na stabilnost in varnost države ter regije, je možno pokazati na primeru nekdanje Jugoslavije in nove države Makedonije.

Prikaz 4: Spremembe razmerij narodov in narodnosti v SFRJ v obdobju 1921-1991

Prikaz 4 kaže pospešeno rast deleža Albancev in Muslimanov, nekaj blažjo rast Makedoncev ter leta 1981 pospešeno rast opredeljenih Jugoslovanov v nekdanji Jugoslaviji. Kakorkoli, leta 1991 beležimo padec deleža Makedoncev, ves čas pa občutno upadanje deleža Hrvatov, Srbov, Slovencev in Mađžarov. Na določeni točki razvoja in v trenutku spremenjenih mednarodnih geopolitičnih odnosov je država razpadla.

Čeprav se je delež Makedoncev v SFRJ povečeval, se Makedonija kot matična nacionalna država Makedoncev po osamosvojitvi srečuje s hudimi problemi stabilnosti in varnosti, ki izhajajo tako iz »albanskega vprašanja« v Makedoniji kot tudi regiji. Na severozahodu in severu države je v teritorialni kontinuiteti z Albanijo in Kosovim ter Preševsko dolino v južni Srbiji 95–35-odstotna teritorialna koncentracija Albancev, med tem ko jih je po neuradnih ocenah v glavnem

²⁴ Politične strukture Hrvaške so v devetdesetih »znanstveno« opravičevale politično manipulacijo z mednarodnimi odnosi. Iz svetovalnih krogov predsednika Tuđmana se je slišalo, da »titularne nacije morajo imeti 80–90 odstotkov prebivalcev«, da bi bili »mogočii država in demokracija«. Po tej logiki bi bilo treba v Evropi pregnati 24 milijonov ljudi (Po: Topalović 2000, 35).

mestu Skopju do 40 odstotkov. Delež Makedoncev kot »matičnega« naroda je bil leta 1961 dobrih 71 odstotkov, Albancev pa 13 odstotkov, deset let pozneje je bilo Makedoncev 69 odstotkov in Albancev 17 odstotkov, še deset let pozneje pa bilo le še 67 odstotkov Makedoncev napram 20 procentom Albancev. Popisni podatki iz leta 1994 povedo, da je v državi 66,5 odstotka Makedoncev in 25 odstotkov Albancev, med tem ko neuradni podatki govorijo tudi o 39 odstotkih Albancev.²⁵ Demografi so izračunali, da se bo število Albancev v Makedoniji podvojilo v slabih petnajstih letih, med tem ko bi lahko Makedonci kaj takega dosegli šele čez 48 let. V dveh letih je možno pričakovati blizu pol milijona novih državljanov Makedonije, toda med novorojenimi bo dobrih 44 odstotkov Makedoncev in slabih 39 odstotkov Albancev. Utegne se torej zgoditi, da bodo Makedonci čez kakšnih 15 let manjšina v svoji »nacionalni« državi, Albanci pa »nematična« večina.

*

Prostor, država in regija sta statična pojava, medtem ko je etnična struktura bodisi zaradi migracijskih tokov bodisi stopnje naravne rasti dinamičen pojav. Zato je z vidika konfliktnosti v kontekstu teorij »priložnosti in pripravljenosti«²⁶ logična predpostavka, da je vsaka enkrat vzpostavljena teritorialna ureditev le začasna. Prikaz 5 kaže dinamiko spreminjanja deležev nekaterih narodov v Vmesni Evropi od leta 1920 do leta 1980. Največjo rast so imeli Albanci (267,2 odstotka), sledili pa so jim Muslimani (158,8 odstotka) in Makedonci (150,7 odstotka). Del rasti deleža Makedoncev in Muslimanov je treba pripisati priznanju makedonskega naroda z odločitvami AVNOJ-a²⁷ ter opredelitvi Muslimanov kot naroda v ustavi SFRJ iz leta 1974. Rast deleža ostalih navedenih narodov se giblje v lestvici od 2,1 do 93,6 odstotka, med tem ko sta se deleža Nemcev (-78,3 odstotka) in Židov (-80,4 odstotka) iz znanih razlogov radikalno zmanjšala.

* * *

²⁵ Različni viri govorijo o umetnem povečanju popisnega deleža Makedoncev.

²⁶ O teoriji »priložnosti in pripravljenosti« v Singer 1979 in Starr 1978, o »situacijskih dejavnikih« mejnega konflikta v Tägil 1978.

²⁷ Antifašistični svet (vijeće) narodne osvoboditve Jugoslavije, Jajce, 29. 11. 1943.

Prikaz 5: Razmerja rasti med nekaterimi narodi v »Vmesni Evropi«, 1920-1980

Narodi	Število v tisočih		V %		V % 1980/20
	1920	1980	1920	1980	
Albanci	1.176	4.320	2,7	5,8	267,2
Bolgari	4.224	7.716	9,5	10,4	82,7
Hrvati	2.986	4.393	6,7	5,9	47,1
Madžari	9.797	13.387	22,1	18,0	36,6
Makedonci	625	1.568	1,4	2,1	150,7
Muslimani	767	1.986	1,7	2,7	158,8
Nemci	1.810	393	4,1	0,5	-78,3
Romuni	12.347	21.971	27,9	29,4	77,1
Slovaki, Čehi	2.339	4.529	5,3	6,1	93,6
Srbi, Črnogorci	4.831	8.716	10,9	11,7	80,4
Turki, Gagavzi	1.012	1.033	2,3	1,4	2,1
Ukrajinci, Ruteni, Rusini	985	2.170	2,2	2,9	120,2
Židje	577	113	1,3	0,2	-80,4

*

Po identifikaciji številnih potencialnih dejavnikov konfliktnosti DTM, konstrukciji teoretičnega koncepta, analize dejavnikov konfliktnosti s kombinacijo analize vsebin ter deskriptivne, empirične in primerjalne metode je bilo treba pristopiti h konstrukciji in testiranju empiričnega modela.²⁸ Cilj je merjenje,²⁹ to je proces, v katerem mora biti med teoretičnim pojmom, ki ga merimo, in mer-skim postopkom, s katerim pridobimo meritve, dosežena ustrezna usklajenost.³⁰

Med 11 neodvisnimi spremenljivkami empiričnega modela je tudi usklajenost DTM z etničnimi mejami, s hipotezo, da je *konfliktnost DTM v Vzhodni in Jugovzhodni Evropi povečana zaradi njihove slabe usklajenosti z etničnimi*

* * *

²⁸ Neredko smo skeptični do »številске« znanosti, toda najmanj kar nam kvantitativne metode analize ponudi-jo, je opozorilo na nelogičnosti teoretičnih konstruktov, vprašanja, ki jih skozi kvalitativno analizo nismo opazili ali dojeli, nas vrnejo nazaj k »pogledu v prostor« in preverjanju tako teoretičnih izhodišč kot same ter-itorialne stvarnosti.

²⁹ Merjenje je prirejanje števil objektom ali dogodkom na temelju izbranih pravil, kar je lahko označeno tudi kot predstavljanje empiričnega relacijskega sistema z matematičnim (ožje številskim) relacijskim sistemom (Stevens, Po: Ferligoj 1995).

³⁰ Po Neumanu (2000, 158) raziskovalec pri merjenju posega po konceptu, ideji ali konstrukt in razvija mer-jenje (npr. tehniko, proces, proceduro idr.), s katerimi lahko opazuje idejo empirično. Konstrukt je po Splichalu lahko opredeljen kot zamisel stalnih, občnih in nujnih lastnosti in odnosov dane vrste predmetov–odnosov–pro-cesov in ni pasivni odraz stvarnosti v človekovem mišljenju, temveč je rezultat aktivnega razumevanja in spoz-navanja predmetov (Splichal 1990, 208).

Splichal, S. 1990. Analiza besedil. Metodološki zvezki 6. Ljubljana. FDV.

teritorialnimi mejami. Na temelju predhodnih kvalitativnih in kvantitativnih spoznanj sem oblikoval neodvisno spremenljivko z ordinalno mersko lestvico z vrednostmi od 1 do 7 (Prikaz 6).

Prikaz 6: Merska lestvica za neodvisno spremenljivko narodna/etnična usklajenost DTM

1:	v eni ali obeh državah ni teritorialno kompaktna narodna/etnična manjšina sosednje države.
2:	v eni državi je v bližini meje teritorialno kompaktna narodna/etnična manjšina čezmejne države v obsegu do 5% prebivalstva.
3:	na eni ali obeh straneh meje se nahaja teritorialno kompaktna narodna/etnična manjšina sosednje države, ki šteje 5 do 10 % prebivalstva države.
4:	na eni ali obeh straneh meje se nahaja teritorialno kompaktna narodna/etnična manjšina sosednje države, ki šteje 10 do 14,9 % prebivalstva države.
5:	na eni ali obeh straneh meje se nahaja teritorialno kompaktna narodna/etnična manjšina sosednje države, ki šteje 15 do 20 % prebivalstva države.
6:	na eni ali obeh straneh meje se nahaja teritorialno kompaktna narodna/etnična manjšina sosednje države, ki šteje 20 do 30 % prebivalstva države.
7:	na eni ali obeh straneh meje se nahaja teritorialno kompaktna narodna/etnična manjšina sosednje države, ki šteje 30 in več % prebivalstva države.

Program SPSS³¹ je izračunal frekvenčno porazdelitev spremenljivke, ki jo kaže Prikaz 7. Prvi pogled kaže, da 68,5 odstotka DTM v Vmesni Evropi ni bistveno obremenjenih z vprašanjem etnične neusklajenosti. Toliko jih je namreč takih, ob katerih ni etničnih manjšin, ki bi presegle 5 odstotkov prebivalstva države.³² Ob treh DTM ali 5,6 odstotka vseh se delež etničnih manjšin giblje med 5 in 9,9 odstotka, naslednjih 6 ali 11,1 odstotka DTM pa ločujejo območja z deleži manjšin med 10 in 14,9 odstotka prebivalcev države. Po dve DTM ločujeta območja z med 15 in 19,9 odstotka in med 20 in 29,9 odstotka etnično manjšinskega prebivalstva držav, medtem ko 4 DTM ali 7,4 odstotka meja ločuje območja s 30 in več odstotnimi deleži etničnih manjšin sosednjih držav.

* * *

³¹ Statistical Package for the Social Science.

³² Na nevarnost takšnega »šetja« sem opozoril na prejšnjih straneh.

Prikaz 7: Frekvenčna porazdelitev spremenljivke narodna/etnična usklajenost DTM

Vrednost	Frekv.	Veljavni %	Kumul. %
1	10	18,5	18,5
2	27	50,0	68,5
3	3	5,6	74,1
4	6	11,1	85,2
5	2	3,7	88,9
6	2	3,7	92,6
7	4	7,4	100,0
Skupaj	54	100,0	

Prva analiza korelacij kaže, da spremenljivka ni značilno povezana s konfliktnostjo DTM ($r = 0,085$; $p = 0,5$), četudi je Spermanov koeficient korelacije nekoliko značilnejši ($S = 0,17$; $p = 0,2$). Visoke in značilne korelacije spremenljivke z drugimi spremenljivkami v modelu: mladost ($r = 0,37/p = 0,00$), pravna urejenost ($r = 0,45/p = 0,00$), religijska usklajenost ($r = 0,31/p = 0,02$), geopolitične enote ($r = 0,39/p = 0,00$) so me spodbudile k vzporednemu merjenju korelacij spremenljivke z nekaterimi, ki jih v tem modelu ni. Tako etnična usklajenost močno in značilno korelira tudi z velikostjo teritorijev držav ($r = 0,48/p = 0,00$) in etnično heterogenostjo ($r = 0,55/p = 0,00$). Koeficienti korelacije podpirajo hipotezo in opozarjajo, da etnična neusklajenost nikakor ni edini dejavnik konfliktnosti DTM, med tem ko njena vpetost v širši problem kliče po dodatnih in drugačnih pristopih in merjenjih.

Po izvajanju multivariantnega razvrščanja (*Cluster*) je skupna aritmetična sredina za vse spremenljivke zavzela interval vrednosti od 1,67 do 4,41, za odvisno spremenljivko konfliktnost DTM v razponu ocen od 0 do 11 pa 4,41. Skupna aritmetična sredina za spremenljivko etnična usklajenost DTM z mersko lestvico ocen od 1 do 7 je 2,72. Šibko in neznačilno korelacijo etničnega dejavnika s konfliktnostjo DTM relativizira tudi skupna aritmetična sredina za najmočnejšo spremenljivko v modelu način nastanka DTM z mersko lestvico od 1 do 4, ki znaša 2,80.

Popravljeni determinacijski koeficient pri osnovni regresijski analizi modela znaša $R^2 = 0,73$, kar pomeni, da znamo 73-odstotni konfliktnosti DTM pojasniti z drugimi, v končni model uvrščenimi neodvisnimi spremenljivkami.

Regresijska metoda korakov (*Stepwise*) je bolj stroga in je z njo možno dobiti čistejšo sliko razlagalnih možnosti vsake neodvisne spremenljivke. Uporabil sem jo z dodajanjem in z odstranjevanjem neodvisnih spremenljivk.

Prva je z vnašanjem in računanjem po korakih v končni model vključila 8 spremenljivk. Spremenljivka etnična usklajenost je stopila v model kot šesta zapored s popravljenim determinacijskim koeficientom $R^2 = 0,663$ in razliko od R^2 prve, to je najmočnejše spremenljivke način nastanka kar 0,325. Algoritem je opustil spremenljivke pravna urejenost, mladost in jezikovna usklajenost.

Prikaz 8 ponuja primerjavo rezultatov treh metod preverjanja modela: koeficientov korelacij, 2 koeficientov enostavne regresijske analize (parcialnih koeficientov) ter 2 koeficientov regresijske metode korakov (*Stepwise*). Primerjava nudi možnost opazovanja pojasnjevalne moči vsake spremenljivke posebej pod pogojem, da se druge spremenljivke ne spreminjajo.

Prikaz 8: Primerjalni pregled statistik treh metod

	Pearsonovi koeficienti korelacije		Standardizirani regresijski koeficienti (β) (enostavna-linearna)		Standardizirani regresijski koeficienti (β) (<i>Stepwise</i>)	
	r	p	β	p	β	p
Mladost	-0,327	0,008	-0,193	0,185	/	/
Pravna urej.	-0,313	0,011	-0,090	0,409	/	/
Jezikovna uskl	0,255	0,031	-0,121	0,210	/	/
Način nastanka	0,610	0,000	0,461	0,000	0,597	0,000
Geopol. enote	0,425	0,001	0,271	0,010	0,179	0,061
Religijska	0,308	0,012	0,252	0,004	0,231	0,009
Frek. spr.	0,504	0,000	0,301	0,002	0,289	0,003
Fiziografska	-0,192	0,082	-0,257	0,009	-0,283	0,002
Narodna/etnična	0,085	0,271	0,276	0,004	0,218	0,016
Pol v imper	-0,118	0,198	0,283	0,004	0,199	0,019
Zgod. podl	0,266	0,026	0,229	0,010	0,179	0,028

Pregled statistik treh metod nam nudi predvsem osnovno spoznanje o povezavah in vplivih med samimi neodvisnimi spremenljivkami. Način nastanka DTM je najbolj vpliven dejavnik konfliktnosti DTM, pojasnjuje 36 odstotno variabilnost konfliktnosti, ima najvišji Pearsonov koeficient korelacije, vendar je visoka tudi regresijska b korelacijskega koeficienta. Posebej je zanimiv vpogled v tem kontekstu v »bolj geopolitične« spremenljivke: geopolitične enote, frekvenčnost spreminjanj ter položaj DTM v imperialnih krogih. Pri vseh treh vidimo izredno velike spremembe. Regresijska koeficienta b za spremenljivki geopolitične enote in frekvenčnost sprememb sta v razmerju do Pearsonovega koeficienta korelacije bistveno manjša. V primeru spremenljivke položaj v imperialnem sistemu pa je negativen neznačilen Pearsonov koeficient že pri linearni regresijski analizi spremenil vrednost v pozitivno značilno, pri izločevalni metodi pa je nekoliko upadel.

Preobratu govori o močnih vplivih tako izločenih kot sprejetih neodvisnih spremenljivk. Namenoma sem kombiniral dva tradicionalna dejavnika in enega, ki je relativno neznan in, vsaj z vidika generacij, sodoben in aktualen. Opazen je določen fenomen transformacije spremenljivke etnična usklajenost, za katero je Pearsonov popolnoma neznačilen koeficient korelacije spremenjen v pozitiven in relativno močan regresijski koeficient b .

SKLEP

Etnična pisanost je »avtohtona« teritorialna prvina Vmesne Evrope. Kljub temu ni možno govoriti o kakršni koli enosmerni vzročnosti med dejavnikom in konfliktnostjo DTM. Še vedno lahko govorimo le o nekakšni »geografski« usodi položaja »vmes«, kjer ima odločilno vlogo v realnem prostoru teritorialnost kot realpolitična kontinuiteta s svojimi geopolitičnimi komponentami. V takih teritorialnih odnosih zunanji akterji določajo teritorialno obnašanje, usodo in interese notranjih akterjev. Tak položaj in »avtohtona« etnična razdrobljenost onemogoča oblikovanje nacionalnih držav, pri katerih bi teritorialne meje nacionalno definiranih skupnostih in političnih suverenosti srečno sovpadale. Zato tudi etnični dejavnik jemlje svoj delež v konfliktnosti državnih teritorialnih meja.

Empirična analiza kaže, da samo 18,5 odstotka DTM v Vmesni Evropi nima na nobeni strani teritorialno kompaktnih etničnih manjšin, 50 odstotkov DTM ima na eni strani do 5-odstoten delež teritorialno kompaktnih etničnih manjšin, vse ostale DTM pa ločujejo deleže etničnih manjšin v razponu od 5 do 30 odstotkov in več. Osnovna analiza korelacij ni pokazala značilne povezanosti dejavnika s konfliktnostjo DTM, vendar njegova močna povezanost z drugimi dejavniki, še posebej bolj geopolitično obarvanimi, ter značilna regresijska koeficienta ? opozarjajo na velik vpliv dejavnika na konfliktnost DTM v Vmesni Evropi. Tudi multivariatno razvrščanje DTM po intenziteti konfliktnosti je pokazalo, da so potencialno bolj konfliktnostne tiste DTM, ki ločujejo večje deleže etničnih manjšin. Določena izjema so DTM v območju nekdanje Sovjetske zveze, za kar so identificirani specifični razlogi.

Seveda so možni tudi drugačni pristopi, drugačna merjenja, metode, vpogledi v prostor, drugačna in druga znanja in drugačni izsledki. Model za proučevanje konfliktnosti DTM je zato odprt za dodelavo, »hranjenje« z novimi spremenljivkami, ponovna preverjanja z enakimi in drugačnimi metodami in tehnikami.

BIBLIOGRAFIJA

- ANDERSON, James 1995: »The Exaggerated death of the nation state«. V: Anderson, J., Book, C. and Cochrane, A., (eds): *A Global World? Reordering Political Space*. Oxford. The Open University.
- BOWMAN, Isaiah 1928: *The New World: Problems in Political Geography*, (ed. IV). New York and Chicago. Yonkers – on – Hudson.
- BROWN, N.: 1992: *The Strategic Revolution*. London. Brassey's.
- BUFON, Milan: 1997: »Države, narodi, manjšine: političnogeografski oris«. *Geografski vestnik* 69, str.114.
- BUFON, Milan 1999: »Problematika teritorialnosti v politični in kulturni geografiji«, *Geografski vestnik* 71, 91–103.
- FERLIGOJ, Anuška; LESKOŠEK, K.; KOGOVŠEK, T. 1995: *Zanesljivost in veljavnost merjenja. Metodološki zvezki* 11. Ljubljana, FDV. Ljubljana.
- FOUCHER, Michel 1990: »Les frontieres dans la nouvelle Europe«. *Politique étrangere* 55/3, str. 575–587.
- FOUCHER, Michel 1993: *Fragments d'Europe: Atlas de l'Europe médiane et orientale*. Paris. Fayard.
- GOOCH, G. P. 1920: *Nationalism*. London. Swarthmore Press.
- GRIGGS, R.; HOCKNELL, P. 1995: »The Geography and Geopolitics of Europe's Fourth World«. *IBRU-Boundary and Security Bulletin*, Winter 1995/96, Vol 3, No. 4, pp. 89–67.
- GRIGGS, R.; HOCKNELL, P. 1995a: »Fourth World Faultlines and the Remaking of 'Inter-national' Boundaries.« *IBRU-Boundary and Security Bulletin*, Vol 3, No. 3, pp. 49–58.
- HASANI, Seit 1997: »Albanian Question on the Optic of European Integration«. V: Tunjić 1997: »Stability and Security of Eastern and Southeastern Europe« *Collection of Studies*, Ministry of Defence. Center for Strategic Studies.
- HOFFMAN George.W., ed. 1990: *Europe in the 1990's: A Geographic Analysis*. New York. John Wiley & Sons.
- KENNEDY, Paul 1987: *The Rise and Fall of the Great Powers: Economic Change and Military Conflict from 1500 to 2000*. London. Random House.
- KOCSIS, Károly 1992: »Changes in the Ethnic Structure of the Carpatho-Balkan regions« (*A Geographic Approach*). *Geographica Slovenica* 23.

- MACKINDER, J. Harold 1919: *Democratic Ideals and Reality*. New York. Henry Holt.
- MEARSHEIMER, J. J. 1990: »Back to the Future: Instability in Europe After the Cold War«. *International Security*, Summer, Vol.15. No. 1, pp. 5-56.
- MEDVEDEV, Sergei (ed) 1998: »Zwischeneuropa«: Historic Experiences, National Views and Strategic Alternatives«. Final Report to the Finnish Ministry for Foreign Affairs, UPI Working Papers 6/1998. Helsinki.
- NEUMAN, W. Lawrence 1994: *Social Research Methods. Qualitative and Quantitative Approaches* (2. ed). Boston, London, Toronto, Sydney, Tokyo, Singapore. New York and Chicago. Allyn and Bacon.
- NIETSCHMANN, B. 1994: »The Fourth World: Nations Versus States«, V: Demko, G. J. and Wood, W.B.: *Reordering the World. Geopolitical Perspectives of the Twenty-first Century*. Westview Press.
- PAVIĆ, Radovan 1973: *Osnove opće i regionalne političke geografije, geopolitike i geostrategije*. I dio. Zagreb. Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih nauka.
- PAVIĆ, Radovan 1990: »Razlozi za Mitteleuropu«, *Kulturni radnik* 4/90, str. 55-74.
- ROSKIN G. Michael 1997: *The Rebirth of East Europe*, 3rd ed.. Prentice Hall Upper Saddle River, N.J.
- RUPNIK, Jacques 1988: *The Other Europe*. London. Weidenfeld & Nicolson.
- SMOOHA, Sammy 2001: »The Model of Ethnic Democracy.« ECMI Working Paper No. 13. <http://www.ecmi.de> (10. 02. 2003)
- STAUN, D.; DAHLAHLSSON, H. 2002: »Implications of EU Enlargement - democracy, economy and security policy«. ECMI TEAM Working Paper No. 7. <http://www.ecmi.de> (10. 02. 2003)
- TÄGIL, Sven 1977: *Studying Boundary Conflicts*. Lund. Esselte Studium.
- TOPALLOVIĆ, Duško 2000: *Balkanska Europa*. Zagreb. Diorama.
- TUNANDER, Ola 1997: »Post-Cold War Europe: Synthesis of a Bipolar Friend-Foe Structure and a Hierarchic Cosmos-Chaos Structure?« V: 1997: *Geopolitics in Post-Wall Europe. Security, Territory and Identity*. Oslo. PRIO.
- VAISHAR, Antonín 1992: »Ethnic Structure of the Czech Republic in the Census of 1991 and its Connections.« *Geographica Slovenica* 23.
- <http://www.balkanpeace.org> (The Centre for Peace in the Balkans, Toronto, Canada: Haris Silajdzic: *The Unexposed Zealot*, Analysis, October 2002)